

FIGYELMEZŐ

AZ

EGYETEMES LITERATURA' KÖRÉBEN.

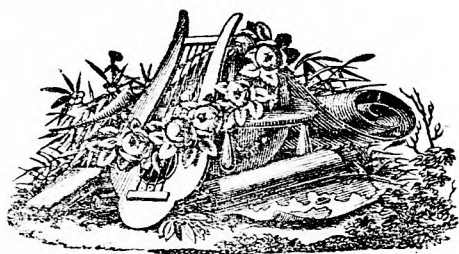

KIADÓ SZERKESZTŐK:

SCHEDERL ÉS VÖRÖSMARTY;

SZERKESZTŐ TÁRS:

BAJZA.

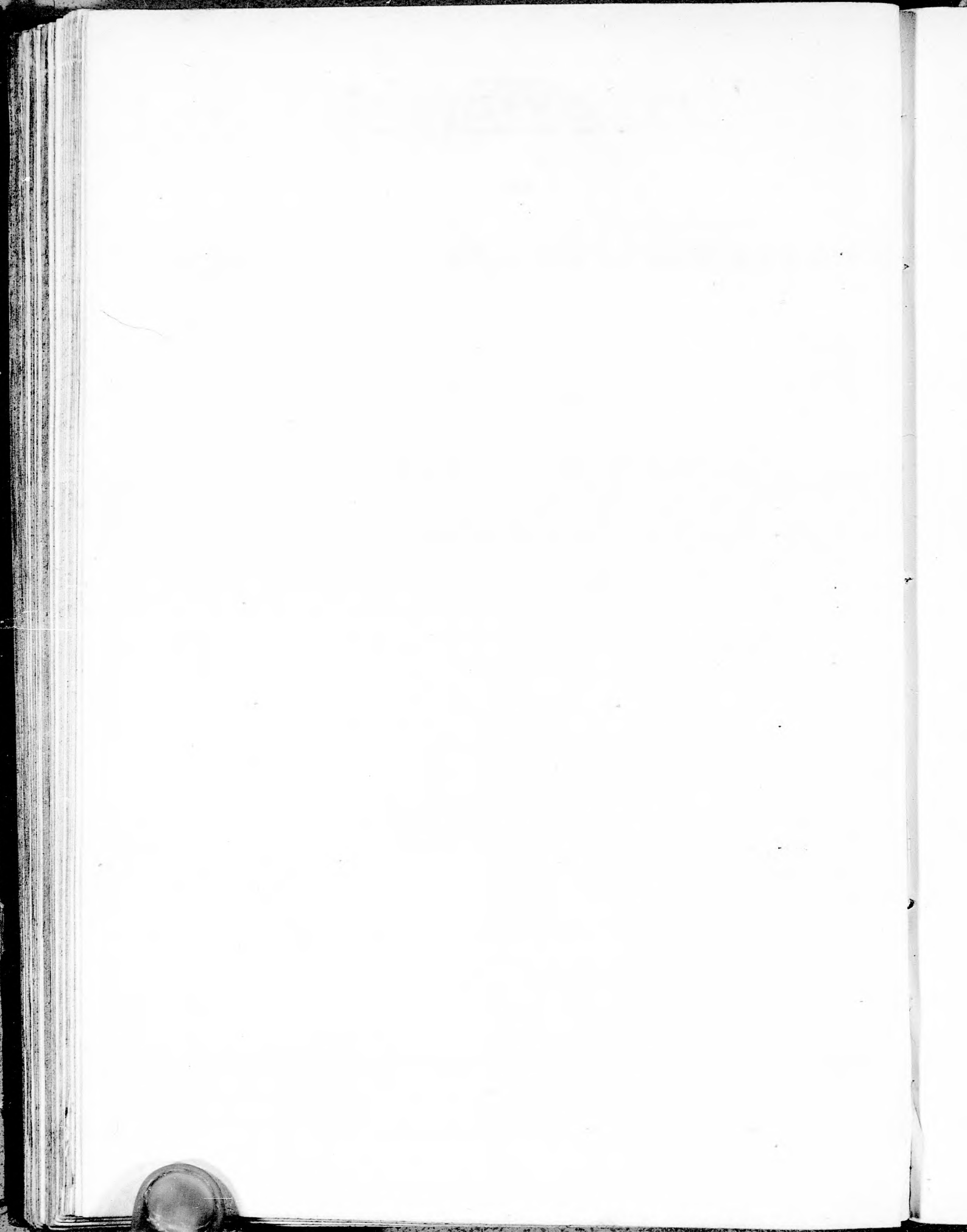
1837.

MASODIK FÉLÉV.

PESTEN,

az Athenaeum' kiadó-hivatalában.

FIGYELMEZŐ

az egyetemes literatura' körében.

Kiadó szerkesztők:

SCHEDER, VÖRÖSMARTY, szerkesztő társ: **BAJZA.**

Második félév.

Pesten, július' 4d. 1837.

1ső szám.

Tartalom: Magyar literatura. Románok és novellák. Tárcsai Bende, Vajdától, 5. szelet. Német literatura. Szépliteratura. Beer Mihály' munkái, 9. sz. — Literaturai mozgalmak, 16. sz.

MAGYAR LITERATURA.

Románok és novellák.

- 1) *Tárcsai Bende, Román, Heckenast Gusztáv' sajátja.* Pest 1837. 16r. 1. köt. 224 lap; 2. köt. 216 l.; 3. köt. 208 l.

A' „Könyvelmüek“ nem rég hagyták el a' sajtót, 's im a' szorgalmas Heckenast Gusztáv egy új három kötetű regénynyel lép elő, szintolly csinos' külsejüvel 's gyönyörű velin-papiroson nyomtatottal, mint ennek előbbi társai. Szíves üdvözléssel fogadjuk az ismeretlen származásu jövevényt a' regény-literatura' eddig olly parlagon hevert pályáján, 's ámbár ismeretes arczvonásai eredete' titkát elég világosan hirdetik, mi nem fogjuk azt nyilvánítani, semmi jogunk nem lévén hozzá. *)

Tárcsai Bende maga beszéli el történeteit. Ez az olvasót eleinte azon gondolatra hozza, hogy az elbeszélés jelen korunkból való; de csalódunk, Bende II. Endre király' kortársa. Ezen némileg megütköztünk, 's nem ok nélkül; mert illy régi időből nincsenek kútfőink,

*) A' regénynek Szelaheddin című epizódja, melly a' Regélő 1836iki 11—16. sz. Vajda Péter név alatt jelent meg, nyilvánossá teszi a' szerzőt.

A' szerk.

mellyekből nemzetünk' akkori állapotja' hiteles rajzát előteremthetnők. Szerzőnk azonban ezen fenn nem akad; egy jó kanyarítással megfordítván a' viszonyt, túl esik e' nehézségen: tudniillik a' helyett, hogy adatait historiai kútfőkből hitelesítné, Bende' önéletírását, mint valami oklevelet, használja az elmondattak' bizonyítására, kivált a' hol magát anachronismusok 's más történetírási adatok' hiánya miatt könnyen ejthető hibák ellen, bátorságba helyeznie kell. Kérdjük: szabad-e ez? 's a' felelettel azonnal szolgálandunk, mihelyt Tárcsai Bende' életírása történeteit röviden, 's elmellőzve minden hozzá szőtt mellékeselekvényeket, végig elmondtuk. Előadását családja' eredetével kezdi, Elődtől Álmos' vezértársától; mert előkelő házból való, 's ősgyökeres nemzetségeknél nálunk úgy is országos divat, vagy inkább kívánság, a' hét kapitányok' egyikétől származni. Átmegeyen azután nevelésére, melly az akkori időkhez 's választott pályájához képest vakbuzgó volt, mi őt azonban még sem tartóztatta, Zirczi barátja' szép hugába, Idába, belészeretni, de olly világtúli érzelemmel, hogy ábrándozó szenteskedése a' leányra is reá ra-

*

gadt 's ez is szentéletre száná magát, ámbár a' titokba be nem avatott szüléitől Atához, Bende' bátyjához, eljegyeztetik. Kiképeztetése végett utóbb Olaszországba utazik, Bolognába, honnan visszatérvén, szenvedelme a' még mindig hajadon Idához nevededik, 's elhatározottan választott pályájával össze nem egyező lépést vala teendő, midőn Ida rögtön eltűnik — elraboltatik, nem tudni kitől és hová. A' bús szerelmes összekutatja egész Magyarországot 's midőn sikerét nem látja, bújában II. Endre király' kereszties hadával a' szent földre költözik. Itt eleinte mint egy ezredi csapat' vezére vitézül forogtatja magát, utóbb elfogatik 's Kairóban a' zultán' kertésze lesz. Ida az alatt elrablója' — Ekbert' — kezeiből kiszökik, a' szent sírhoz zarándokoskodik, 's hasonlólag a' saracénoktól elfogatván, a' zultán' háremébe kerül, honan Tárcsai Bendével szökni igyekszik, de a' merény el nem sülvén, Ida a' felingerlett zultántól három nap alatti hódolásra kényszerítettik, ellenkező esetben makacsságát Bende' feje' elvesztésével lakolandó. Eltelik a' határozott idő, 's — Bende szabadon eresztetik hazájába, Tárcsára ér, meglátogatja azon füzest, hol Idától szerelme' első zálogát nyéré, 's eltelve búval nevét kiáltja. Egy csók csattan el ajkán — Ida' csókja, kit Endre király az alatt a' békekötés' utján a' zultántól visszanyere, hogy vele örökre egyesüljön.

Ezen száraz vázolat után — mely e' regény' bő foglalatját ugyan senkivel nem fogja sejdíttetni — a' feladott kérdés' feleletére kellene átmennünk, ha annak teljes felvilágosítása históriai adatoktól nem függne, melyeket ez oknál fogva előbb elkerülhetlenül elő kell terjesztenünk. Fordítsunk tehát rájuk egy percziq figyelmet.

A' regény minden költészet' formái közt legkésőbbben fejlett ki. Sem a' görögök, sem a' rómaiak nem ismerték azt 's a' középkor csak némi izetlen lovagi elbeszéléseket bírt, melyeket a' nagy Cervantes „Quixotejában“ olly fogyanatos gúnnyal ostoroz. E' mű idegen czélszátánál fogva, nem tartozván a' tiszta regény' sorába, eredetét csak a' 18. század' közepétől lehet számolnunk, Richardson „Pamelájától“; 's az angolok valamint az igazi regény' állapítói valának, úgy azt legteljesebb virágzásra is fejleszték: Fiel-ding a' legnagyobb ember- és világismerő,

kinek rajzaiban az ember belseje olly belátható mint a' méhek' munkálódásai üvegkas alatt; Smollet a' kacagtatás' nagy mestere, kinek víg elbeszélései búskomoroknak gyógyszerül rendeltettek; Sterne a' legnagyobb humorista, hogy Goldsmithet, Scott Waltert és Bulwert ne is említsem, mivel úgy is minden kézben forognak, az első kivált Goethe' magasztalása óta. Más nemzetek' ebbéli literatúrája, itéletünk szerint, — hármint itéljenek a' németek — ezen művekhez, egészben véve, hozzá nem fogható; azokról kell tehát az igazi regény' elméletét elvonnunk. Útmutatások szerint a' regény az ember és világ' valódi képét ábrázolja, fölfedezi az emberi gondolat', érzelem' és akarat' legtitikosabb rúgóit, a' világ' forgása' legmélyebb indítóokait. Czéljok nem pusztá mulatság, hanem az ízlésnek kielégítése, ember- és világismeret-terjesztés; 's hogy ezt lehetőleg elérhessék, 's rajzaikat a' legnagyobb szemlélhetőséggel előadhassák, bevezetőleg, a' leíráshoz, mint eszközhöz folyamodnak, embert és világot úgy tüntetvén előnkbe, mint azok a' valóságban érzékeinknek megjelennek, 's magukat beszélgetés, erkölcs, szokás által, házi és polgári életben kijelelik.

Ezen felsőbb nemen kívül, mely élénk képzelődésen 's érzelmen fölüli kiterjedt élettapasztalást, 's ha a' leábrázolandó tárgy a' múltkorba esik, szorgalmas tanulást is kíván, van azonban, nem tagadhatjuk egy alsóbb könnyebb, legalább annyi előkészületeket nem kívánó neme a' regénynek, — mint a' szín- és vígjáték character- vagy helyzet-rajzolatokra oszlik — mely embert és világot nem annyira a' tapasztalás és érzékek' valódi, mint a' felhevült képzelődés és érzemény' idealizált világításában tünteti elő, ember- és világ-ismertetéssel nem sokat bibelődik, hanem érdekes és meglepő, képzelődésünket és érzeményeinket megindítva foglalatatoskodtató, történetekkel 's helyzetekkel mulatni igyekszik, előterjesztéseiben nem annyira a' valóságot (realitást), mint a' belső lehetőséget tartván szem előtt.

'S ime itt a' kulcs Tárcsai Bende' igazságos bírálatához; mert minden művet ön magától kell magyaráznunk, az író' szándéka, czéljai szerint, nem idegen mértékek 's fogalmak után. Tárcsai Bende a' re-

regény itt leirt alsóbb neméhez tartozik, azon különbséggel azonban, hogy nemcsak mulatásra, hanem oktatásra is számítatott. Így minden világos előttünk: a' hős önszemelyében beszél, mert ezen forma alkalmas a' reflexióra; hogy annál szabadabban elmélkedhessék, jó hátra tolja története' helyét, II. Endre' korába, kivált azért, mivel ez a' vallási ábrándozás' időszakát 's a' szerző' hitbéli nézeteit kívánja előterjeszteni 's egyszersmind a' kereszt-haddal a' kedves keletre átköltözni. Hogy pedig ezen időből hiteles kútfőink nincsenek, ez szándékában őt meg nem zavartatá, mivel nem czélja nemzeti életünk' akkori szakát velünk megismertetni, hanem csupán, egy érdekes történettel az akkori időből minket oktatva mulatni.

A' mondottak után mélyebben belé mehetünk már a' regény' taglatába. Meséje több jelességekkel ajánlkozik: végét előre ki nem lehet találni, meglepő jelenetekkel bír, 's olly művészileg van elrendelve, hogy várakozásunkat mindig függőben tartja 's végre tökéletesen kielégíti. A' merész szökés, melly szerint Ida Kairóban megjelenik, midőn Bende ott van, 's viszont Tárcsán visszaérkeztek, azon körülmény által menthető, hogy képzelődésünk a' tér' korlátaihoz nincs kötve, 's a' regény' e' nemében egészen a' képzelődés' országában élünk. Bajosabb körülmény az, hogy az áhítatos Ida két dühös szerető' kezein megyen át, mielőtt Bende' menyekzői ágyába jöhet; itt csiklándós gondolatokra fakadhatnánk, ha — reflectálnunk lehetne, de ezt csak a' bíráló teheti, nem a' történetől elfoglalt olvasó, olly jól van a' dolog elsimítva. Bíráló általában e' regényben semmin különösen meg nem akadt, 's költészi oldaláról tekintve más hiányát nem találta annál, hogy érdeke a' közepén hanyatlak, mi az által okozatik, mivel fénypontjai: a' bajjáték és Szelaheddin episódja mindjárt az első kötetben fordulnak elő. Szóval: leleményre, elrendelésre, phantasiára, érzeményre 's nyelvbéli előadásra, a' magyar literatura akármelley versenytársával kiállja az összehasonlítást 's feltett czéljának megfelel: de el ne felejtjük, hogy ezen czél nem olly magas mint Abafé, 's hogy az felsőbb neme' követeléseit is kielégíti. Nem fogjuk a' szerző' érdemét kisebiteni, nem művét idegen mértéknek alávetni, ha néhányat azon fogvatkozásokból kijegyzünk, mellyek

szükségkép választott modorjából következőnek. Tárcsai Bendében nincs belső hiba; a' characterek és történetek nem szükölködnek belső lehetőségben, nem ellenkeznek az emberi nemzeti és korbéli characterrel, a' szerző, az mindenütt világos, ismeri nemzetét 's a' történetírásban járatos: de a' regény' elmélete' legújabb haladásai szerint vannak külső hiányai. Képei nem bírnak elegendő szemléltetőséget. Magáról Bendéről p. o. csak azt tudjuk, hogy gyermekségében sápadt színű 's gyöngye egészségű volt; később látjuk a' leányok szeretik, külseje tehát kellemes lehetett; de minő? öltözete, magaviselete stb.? ez sehol sem mondatik; nincs képünk, melly által őt képzelhetnők. A' többi személyekkel még rosszabb helyzetben vagyunk, kivált Endre királylyal, ki ámbár elégszer fordul elő, igen mellék-szerepet játszik; külsejéről egy szó sem tudósít. Ez némileg felforgatása a' valódi világnak. A' király a' nemzeti élet' középpontja, hol ő jelenik meg, ott mindennek körülte kell forognia. Így van ez az életben, így kell annak lenni a' regényben is, ha valódi világot festeni akarunk. Scott Walter előadását azért kezdi mindig a' legalantabb fokon, a' pórkunyhónál, hogy hőse munkásságának szabad tért tarthasson fenn; mihelyt egyszer a' trónhoz emelkedik, a' fejedelem leszen főszemélye, 's hőse alája rendeltetik. A' valódi világ az érzékek' világa; a' képzelődés és érzemény, az érzékek' szemlélésétől elválva, szabad röptet, hevet és eszményi (ideális) bájt bírnak ugyan; de képeinek rajzai nem jelenhetnek meg éles határozott formákban, a' rend nem az örök természeté, hanem az önkényé, elválva a' tapasztalástól, az érzékek' biztos alapjától, eltűnik a' valódi világ szemünk előtt, 's a' gondolat és képzelődés önkényes léghajózásokra fakadt, művészetben, philosophiában 's politicában, mellyek ragyogók 's bámulandók lehetnek, de bizonyosan egyszersmind valódiságban szükölködők.

Átmegegyek oktatási oldalára. Tártyai a' nevelés általában, 's különösen a' testi, a' vallási meggyőződés, 's némelley erkölcsi és philosophiai felvilágosítások. Ezen, a' mulatás' kívánatival olly nehezen összeegyeztethető tudományi feladatok, a' történetbe ügyesen bele vannak szöve, 's rendszerint beszélgetésekben adatnak elő. A' szerző' nevelési és vallási né-

zetei a' legjózanabbak, 's annál több figyelmet érdemlenek, minél fontosabbak tárgyaik. Vallásbeli előítéleteinket ugyan a' korszellem lassan lassan felvilágosítja 's tisztítja: de nevelési elméletink nem mennek át az életbe, 's itt tagadhatlanul a' régiek megett állunk. Hellas- 's Rómában a' nevedő polgár a' palaestrát szintúgy látogatta, mint a' gymnásiumot; mert az ember test- 's lélekből áll 's a' nevelésnek minden tehetségeinket egyensúlyban kell kiképeznie. Innen a' régiek' lényének azon belső harmoniája, melly olly szilárd 's magas caracterekké alakult. Az újabb kor ellenben egy félszegségből mindig a' másikba bukott: a' középkor erős bátor lovagokat nevelt, de tudatlanokat, olyanfélét mint Telamon Ajax, kit Thersites Shakespearnél rendszerint „ökörféjűnek“ nevez, azt hirdetvén felőle, hogy ha Trója az ő bölcs tanácsa által volna beveendő, falai addig állhatnának, míg magoktól le nem dőnének. Az újabb kor ellenben egyedül a' lelket műveli a' testet elhanyagolva. Jahn vala az első, ki Poroszországban 1810 „Turnkunst“ intézeteivel a' régi palaestrákat nagyban ügyekezék helyreállítani; de a' mint nagyszúlyú eszméje politikai körülmények által hozatott létre, úgy nem is maradt tiszta ember-képző céljához hív, vagy legalább, ez féltetett, 's az olly szükséges javítás megakadt. Akár mint legyen a' dolog, annyi igaz, meddig minden nagyobb oktató intézettel egy testgyakorló nem lesz összekötve, addig nevelésünk mindig egyoldalú marad, 's ha lovaink 's birkáink' nemesítésére annyit költünk, a' szegény elhagyott emberfaj' tökéletesülésére is valamit tehetnénk.

Azon országos lakoma, mellyet Tárcsai szüléi, Bende' Olaszországba való menetele előtt elbúcsuzására, tiszteletére 's nemzetsegők' fénye' öregbítésére adnak, különös helyben hagyásunkat nyere. Maga Endre király jelenik meg, udvarával, számos nemesek, tömérdek nép. A' vár több mint száz szobái eltelnek, az alsóbb rendűek a' várudvarban sátorok alatt foglalnak helyt, foly a' bor, az ökrök hosszú sorban sülnek. Dicső élet! extra Hungariam non est vita! 's valóban ez tüstént beteljesedik! Bende, a' megdicsőített, tökéletesen elázik 's ágyba kerül; a' sátoralattiak összevesznek, verekednek 's — hat halott terül el az udvaron. Igen jól! ezt, ámbár a' józanág 's vízivás napról napra előmeneteleket

tesz, még sem volt felesleg elmondani, mivel szokásaink, sőt némely alkotmányi intézkedéseink mint p. o. a' tisztválasztások, birtokba iktatás stb. illyféle egészséget rontó 's a' középkorból származó mértékletlenségeket megörökítenek. A' műveltség lényegesen mérséklet, önuralkodás, szellemi felsőbbség; 's haladó csinosbulásunkkal Plato' lakomái mind inkább divatba fognak jöni, mellyeknek fűszere mértékletesség, szíves barátság, 's lelkes beszéd, 's jó ízök még más nap is érezhető.

Gyöngébbek a' philosophiai fejtegetések. Azon rajzot, melly a' görög philosophiának historiájából adatik, valóban csak a' szerző előadási tehetsége teheté éldelhetővé. A' mondottak nem is egészen helyesek: így p. o. Epaminondas nem volt stoicus, hanem Pythagoras' követője; nem is lehetett; mert Zeno Kr.sz.e. 362. vagy 361. kezdte tanítani, Epaminondas pedig 363ban esett el Mantineánál. Illy bottlások azonban regényben említést alig érdemlő csekelységek.

Fénypontjai a' munkának költési oldaláról, mint már részint említők: a' bajjáték, Szalaheddin' episodja 's a' regény' bevégezése. A' bajjáték nem bír ugyan annyi valósággal (realitással) 's szemléltetőséggel mint az Abafiban előadott: de képzelődés' tekintetében nem áll hátrább, sőt dúsabb 's változatosb. Szalaheddin' episodja egy gyönyörű, kerekdedre dolgozott novella, melly minket nyugot' lakosait egészen kielégít, mivel a' kelet reánk nézve egészen a' képzelődés' földje; a' bevégezést pedig azért szeretjük annyira, mivel az egész történet egyes szálait olly kielégítőleg fogja össze egy végbe.

Nyelvbeli előadása a' szerzőnek több rendbeli próba-tételeiből ismeretes, mert ő egyike legtermékenyebb íróinknak. Ha neki-meleghül 's képzelődése szárnyra kél, előadása magával ragadó; a' mellett nyelvünkkel bátran él, sokszor a' vakmerőségig. Nyelvünk, az kétségtelen, még igen sok képezést kíván; ezen előmenetelt egyedül hozzá értő, nyelvtelenséggel bíró 's bátor íróktól várhatja. Ezeknek sorába számítjuk a' szerzőt is, 's ha minden újításait nem mernők is utánozni, törekvései, úgy hisszük, nem maradandnak minden fogantat nélkül.

Magyarhonunk a' legújabb időben három figyelmet érdemlő regény-írórt nyert. Előadása, nyelve mind a' háromnak kijelelt 's mélyebb

vizsgálat nélkül e' tekintetben egyikének sem mernők az elsőséget tulajdonítani. Modorjuk különböző nemű és becsű. Legmagosabb fokon áll Abafi' írója, kit azonkívül ember 's világ, kivált a' felsőbb körű társaság' ismérete különböztetnek meg, hibája eddig csak az volt, hogy egy pontban Hugo Victor' rosz példájától elhagyá magát csábíttatni. Szirmay Ilona' szerzője erős a' dialogban, 's drámai tehetséget éreztet, a' hol a' beszélgetések kivált népi nyelven 's formában folynak, nem fog rajta ki senki; de előadási módja nem regényes, titokba nem burkolja személyeit, nála, mint a' historiában, minden világos. Píllantson csak be Abafiba. Ritka madár az ott, mellyet mindjárt első felléptével tollairól megismerhetnénk, 's ez kíváncsiságunkat ingerli, figyelmünket ébren tartja. Tárcsai Bende lelemény, elrendelés, 's kivált képzelődés és érzelem' tekintetében kifejezett; de modorja, ember 's világ' rajzolata, nem éri el az Abafit. Mi magyarok a' keletet tapasztalásból nem ismerjük, ez nekünk érzéktűli föld, pusztán a' képzelődés' és érzelem' országa, e' táji képei reánk nézve tehát lehető jó alapon nyugszanak 's tökéletesen kielégítők: de mihelyt honunkba lép, kíváncságaink különbözők; itt élesebb ember, nemzet, korrajzokat, érzéki szemléltetőséget, szóval, az angol regény modorját követeljük; mert e' földön magunk is itthon vagyunk. E' fogyatkozások — még egyszer mondjuk — nem a' szerzőé, hanem modorjáé; de ki kellett azokat jelelnünk, mivel bennök regénye' egyedüli általános hiányát helyezzük, mellynek jövő próbatételeiben sikerés orvoslásával literaturánkban eddig szerzett neve' jó hangját, tetemesen nevelné.

Karácson Tivador.

NÉMET LITERATURA.

Szépliteratura.

- 1) *Michael Beer's sämtliche Werke. Herausgegeben von Eduard von Schenk. Mit dem Bildnisse des Dichters. Leipzig, Brockhaus. 1836. imp. 8. 6 ft cp.*

Beer Mihálynak, ki rövid életében olly szép reményeket gerjeszte, kora halála újra emlékeztet sajnálható sorsára a' német szomorújátéknak, melly legjobb költészeit éveik' virágában vesztette el. Így holt meg Schlegel János Illés fiatal korában, így Cronegk, és

Brawe, utánok a' tizennyolczadik század' végén Collin Henrik. A' tizenkilencedik század' első évei láták a' német költők' egyik legnagyobbikát, Schillert, legépebb erejének esztendeiben az élettől megválni: öt követé Kleist Henrik 's majdan Körner is. Beer Mihály, született Berlinben augustus' 19d. 1800, 's meghalt Münchenben martius' 22d. 1833. Schenk Edvárdban volt szerencséje mint költésznek szellemrokonra 's barátságos gondolkozású életiróra találni, ki barátjának buzgalommal, de még is részrehajlás nélkül szerkesztett élet- és szellemrajza (I—LXIV. l.), továbbá munkái' összeszedése által a' meghalt' nevét 's érdemeit fennen tisztelte meg a' sir fölött.

A' Clytämnestra című tragoedia, a' költő' legkorábbi munkája, figyelemre méltó, mint tizennyolcz éves ifjú' első próbája, melly az ószerű tragoedia' tárgya és alakja között, mellynek tanulmányira őt az iskola vezette, 's a' mostankori szomorújátékok' szelleme 's lényege között, mellyeket már kora ifjúságában olvasott, küzködik. Amde Clytämnestrája a' szerelem', lágyszivűség' 's bosszúváagnak ezen vegyületében idegen a' régi tragoediától, 's a' mai közönség' érzelmódjához még sem olly mértékben illesztett, hogy tartós tetszésnek örvendhetett volna. A' nyelv nemeség- 's ügyességet mutat, valamint a' színpadnak 's eszközeinek is nem csekély ismeretét. Ugyanezen dicséret illeti a' második szomorújátékot is: „Az arragoniai mátkákat, mindazáltal az anyag-választás hibás fogású. A' főgondolat Goethe' „Korintheta mátká“ című híres balladájából van kölcsönözve, de a' scenai előadás még sem képes visszaadni azon phantasticait 's természetfölöttit, mi az illyetén költemények' tulajdonképi kecsét teszi. Valódi tragikai hatásnak még is a' negyedik felvonás' utolsó jelenései. Jeles drámai tehetséget mutat a' Pavia. Itt semmi sem igen sok, semmi sem igen kevés, a' cselekvény egyszerű világossággal 's kimerítő tökélyvel van kifejtve, az érdek perczről perczre hág, 's a' végzet épen olly engesztelő, mint megváltó. Az utána következő Struensee című szomorújáték a' költész' legjobb művének ismertetik, 's a' tárgy' szerencsés választása; mind Struensee', mind Karolina Mathild királyné' 's Juliána Mária', gróf Ranzau' és Köller ezredes' characteré', mint főcharacter' hatásos ellentétei; Struensee' világpolgári poli-

tícaja' 's philosophiai theismusa'. más részről pedig atyja' erős keresztyénségének helyes előadása; végre a' nagy historiai hűség 's remek scénai elrendelés által az újabb drámai literatura' legjelesebb tüneményei közé tartozik. Hogy egyesben Köller Buttlerre emlékeztet, hogy a' Struensee 's atyja közötti jelenésnek (9. v.) a' Stuart Máriában levő gyónó jelenéssel 's Detler apród' meggyilkoltatásának a' Wallenstein' halálában levő komornokéval világos hasonlatossága van, az ifjú költésznek nem igen vethetni szemére, szinte olly kevéssé azon felettébb idealizált rajzot, mellyet Struensee a' maga munkálatairól tesz (4. v.). De a' politikai jövendőlés (9. v.) nincs a' maga helyén: mint kell vala illyest írni, Attinghausen báró' beszéde Schiller' Tell Vilmosában megtaníthatta volna. A' nyelv e' darabban derék, a' dialóg élénk 's hiú rhetoricának sehol sincsen nyoma. Az utolsó szomorújáték „Kard és kéz“ tisztán költött cselekvényt mutat historiai hátrészszel, melly a' Napoleon elleni világharcot képi. De még is a' főszemély, Eleonora' caractere kevésbbé van motiválva, hogysen a' darab tartós érdekre számolhatna. Különbén egyes jelenések drasztikai hatásuk, a' nyelv lelkes és szép.

Az új *Toggenburg* 's *Nevező és számláló* című két vígjátékban Beer elémécszést, ügyességet 's finomságot, 's élénk characterfestést mutatott.

Beer Mihály a' lyrai 's hős költeményekben is, mellyek először e' gyűjteményben jelentek meg teljesen, szerencsés próbákat tett. Az elsők közül sok alkalmi költemény ugyan, de ezek is a' legutolsó perczióbirnak jelentőséggel. Egyebekben, minő péld. a' *Búcsújárás az anyához*, benső érzés mutatkozik. A' *görögök*' stanzái a' *bajor királyhoz*, több sonett 's ama' fölséges hymnusok *Melpomenéhez* törvény- és szabadságért ihletett szív' nagyszerű bélyegét viselik. A' *genuai elegiák* Goethe' római elegiáira emlékeztetnek. Az elbeszélő költemények között leginkább jeleskedik A' *császár' álma*, az eszmék' nagyszerűsége, világhistoriai characterek 's bájhangzásu terziának által. Csaknem iszonyatos hatással bír *Károly császár' vándorlása* 's a' *Szentség-*

törés című két ballada; komolyabb, sötétebb előadású a' *Jámbor Rabbi legendája*.

Végül e' kötetben Beernek egyetlenegy prosai elbeszélése foglaltatik illy felirással: *Raphael' árnyéka*. Ő ebben tevé le a' képző művészet iránti nézeteit, midőn benne a' 16d. század' nagy 's a' kül alakban is tökéletes festőit, a' régi, jámbor német 's olasz mesterek ellen ótalmába veszi, sőt amazokat ezeknek sokkal elejűkbe teszi 's e' nézetet *Raphael' árnyéka* által erősített meg.

I.

Literaturai mozgalmak.

— Lelkes kispapjaink folytatják literaturai becses munkálkodásaikat. Most jelent meg: *Munkálatai a' pesti nevendék-papság' magyar iskolájának*. Negyedik kötet. Budán, a' m. kir. egyetem' bet. 1837. ns. VIII és 274 lap, *Losi Imre* esztergami érsek' arczképével és nagyszombati síremlékerajzával. Már itt az eredeti dolgozatok a' kölcsönzötteket több mint még egyszer annyival múlják felül. Ezek, igen szerényen, az első részben állanak; 's a' következők: *Sz. Ignác* martyr és antiochiai püspök' élete; annak a' rómaiakhoz irt levele. *I. Leo* pápa' élete 's annak két beszéde — ezek latinból; 's két philosophiai vizsgálódás: a' *catolica anyaszentegyház' elvei az üdvösségről* *Frayssinoux* (*Défense du christianisme*) — és a' *lélek' halhatatlanságáról* az erkölcsiség és érzelm' szempontjából, *Chateaubriand*-ból (*Génie du christianisme*), a' kettő az eredeti francziából. Hogy egyházi szónoklatra készülő fiatal férfiak a' nyelvek' e' két legszebbikéhez tartják magokat, csak helyeselni lehet. A' második, vagyis eredeti rész' tartalma: A' megtért 's a' bűnbe visszaeső, versben, a' művészet' szorosabb kívánatai szerint; A' szentírás' philosophica magyarázásáról; a' gyónásról hiterkölcsei tekintetben; a' lelkiismeret' hatalma; a' magány; a' *catolica* hittani alkat' (rendszer) megegyezése a' helyes vizsgálati igyekezettel; *Losi Imre* esztergami érsek' élete. két oklevéllel. — *Tárgyai* e' köteteknek fokónként változatosak 's közebb érdekűek; a' nyelv szabatosabb, férfiasb és numerosusabb. Világosan látni, mikép a' későbbiek, az előbbiek' vállain felebb és felebb hágdosnak. Szerencsét nekik! munkálkodásaik már nem pusztá gyakorlások; azok helyet fogtak a' literaturában. 'S mert szép haladást látunk e' fáradozások által literaturánk' egyik ágára derüldeneni, ohajtanók ismerni név szerint azon lelkes fiatalokat, kik az ügy' indítói, kiküzdői, folytatói, vívői voltak, 's jellenen is azok; ohajtanók a' dolgozatok' szerzőit egyenként, vagy legalább összesen ismerni; hogy azokat becsben tarthassuk mindenkor mint jó ügy' embereit, 's figyelemmel követhessük jövendő pályáikon.

Nyomatik Budán, a' magyar kir. egyetem' betüivel.